

ForskningsNyt på Ældreområdet Nr. 10, 2006

ForskningsNyt indeholder en bred dækning af nogle af de nyeste resultater især fra den nationale ældreforskning, men artikler fra den internationale forskning vil også omtales. I hvert nummer udvælges der en artikel eller rapport, der får særlig fokus. I dette nummer er udvalgt en nylig udkommet rapport fra Videnscenter på Ældreområdet med titlen: 'Portrætter af gamle ensomme – gør boligen en forskel?'

INDHOLD:

Portrætter af gamle ensomme – gør boligen en forskel?

Et af ensomhedens ansigter

VEGA-arrangement

Portrætter af gamle ensomme

At være gammel er langt fra lig med at være ensom, og problemet er ikke forbeholdt gamle mennesker, selv om det rammer lidt flere gamle end yngre. Således er 3 pct. af de 52-62-årige ensomme, 4 pct. af de 67-72-årige er ensomme, og 5 pct. af de 77-82-årige er ensomme. Dette er en af hovedkonklusionerne på en nylig udkommet bog fra Videnscenter på Ældreområdet.

Ovenstående resultater er statistiske analyser baseret på en stor landsdækkende, repræsentativ interviewundersøgelse – kaldet Ældredatabasen - af folk fra starten af 50-års-alderen til først i 80-erne. Svarprocenten var høj, nemlig 83 pct. I 2002 blev godt 8.000 personer interviewet, heraf var ca. 4.750 mellem 62-82 år. For 3.275 af de 62-82-årige er det muligt at studere dem over et femårigt forløb, idet de er interviewet både i 1997 og 2002.

Resultaterne fra den landsdækkende undersøgelse underbygges og uddybes gennem dybdegående interview, der er foretaget med et mindre antal gamle ensomme i forskellige typer af bolig: etageejendom, parcelhus, ældrebolig og plejebolig. De ældre interviewede er udvalgt, fordi de føler sig uønsket alene enten ofte eller af og til, selv om de egentlig helst vil være sammen med andre mennesker. Udgangspunktet var, at de skulle være over 60 år, men de fleste er over 80 år.

Ses der på kønsforskelle, så er der er ikke flere gamle mænd end midaldrende mænd, som har problemet inde på livet. Derimod er der langt færre kvinder end mænd, som helt kan sige sig fri fra at være ensomme, og det gælder især de gamle kvinder.

Ensomhed rammer ikke i flæng. Problemet er størst blandt personer, som bor i etageejendom, bor til leje, bor på plejehjem, bor alene, ikke er gift og er socialt svage. Ensomhed er endvidere størst blandt personer, der har hjemmehjælp, har dårlig førlighed, har mistet ægtefællen som følge af dødsfald inden for de seneste fem år, og ikke har nogen at tale med om personlige problemer.

Ensomme er desuden generet af, at de er bekymrede, nedtrykte, bange for bestemte ting, selv synes, at de har et dårligt helbred, og sjældent eller aldrig føler sig veloplagte.

Der er således en sammenhæng mellem at være ensom og fysisk, psykisk og socialt svækket.

Selv om det er tydeligt, at problemet med at være uønsket alene ikke rammer i flæng, betyder det ikke nødvendigvis, at det er *på grund af* fx fysisk eller social svækkelse, at folk bliver uønsket alene. Faktorerne kan – forenklet udtrykt – virke gennem hinanden. Dette er blandt andet illustreret gennem de dybdegående interview med gamle ensomme.

Årsager til at folk kommer ind i ensomheden er: at bo alene, at have mistet ægtefællen inden for de seneste fem år og ikke at være socialt stærk.

At være ensom på et givent tidspunkt medfører ikke nødvendigvis, at man altid vil være ensom. Slås gruppen af dem, der ofte er ensomme sammen med gruppen, der af og til er ensomme, så er det blandt de 62-82-årige 6 pct., der vedbliver med at være ensomme i en periode på fem år, 9 pct. forlader ensomheden, og 9 pct. kommer ind i ensomheden. Der er kun 1 pct., som i femårs perioden vedblev med ofte at være uønsket alene. Der er en overvægt af de ældste, der vedbliver med at være ensomme i perioden.

Fælles for de ensomme er, at deres ensomhed bunder i *savn*. Oftest er savnet begrundet i tab af ægtefælle, og det kan både dreje sig om savn af fysisk, social og emotionel relation. Enkelte forbinder også deres ensomhed med savnet af respekt og forståelse. Mange af de interviewede har dårligt helbred og førlighed. Det fysiske dårlige helbred kan forstærke følelsen af at være ensom og kan være med til at fastholde nogle i ensomheden, fordi de forhindres i selv at opretholde gamle og søge nye sociale relationer og aktiviteter.

Selvom alle er uønsket alene, illustrerer de dybdegående interview, at ensomhed kan gradbøjes. Det gælder både med hensyn til hyppighed og intensitet. Enkelte er kun uønsket alene en gang imellem og plages ikke i samme grad af psykiske følgevirkninger, som dem, der ofte er uønsket alene. De, der er mest plaget af at være uønsket alene, græder meget, er nedtrykte, bekymrede og bange for at gå uden for egen bolig. Når de snakker om deres ensomhed, beskrives den blandt andet som frysende og massiv.

En nødvendig forudsætning for at undgå at være alene, selv om man helst vil være sammen med andre mennesker, er at der eksisterer mennesker, man kan være sammen med, som man har lyst til at være sammen med, og som man rent faktisk er sammen med. Det er som sagt en nødvendig betingelse. Om det også er en tilstrækkelig betingelse, er et af de vigtige spørgsmål, som undersøgelsen forsøger at give svar på.

Ses der på de interviewede, der bor i etageejendomme, så er der stort set ingen af ovennævnte betingelser, der er opfyldt. De har stort set ingen kontakt med andre beboere i etageejendommene, nogle er bange for at gå uden for egen bolig om aftenen. Der er også eksempel på, at mangel på elevator fastholder en i egen bolig. For dem, der kan komme ud, er der ingen steder, man kan mødes, udover på udendørsarealer.

Ældreboligerne har adgang til fælleslokaler, man kan mødes i, og der er andre mennesker at mødes med. Denne fysiske udformning er vigtig, men er ikke tilstrækkelig, hvis man ikke har noget at mødes om. Det er vigtigt, at der er andre beboere, som man har fælles interesser med.

Plejeboligerne opfylder også de fysiske betingelser for, at der er andre mennesker, man kan mødes med, og steder man kan mødes i. Men her gælder det tilsvarende: at man kan have svært ved at finde andre beboere, man har lyst til at være sammen med, hvilket forklares med at beboerne gennemgående er for sløje både fysisk og psykisk.

Når der skal etableres boliger, hvor der skal bo gamle mennesker, er det nødvendigt at tænke på de fysiske rammer, men det er også nødvendigt at tænke på beboersammensætningen, når man anviser til boligerne. Når man anviser gamle en anden bolig, vil det være en stor fordel at kende deres livsløb og have mulighed for at tage hensyn til folks forskellighed. Det kræver nok, at der er flere muligheder for at anvise en bolig, end tilfældet er i dag. Det vil være utopi at tro, at man kan bygge sig ud af ensomhedsproblemer, men omtanke kan gøre en forskel, når der etableres boliger, hvor der skal bo gamle mennesker.

Reference: Portrætter af gamle ensomme – gør boligen en forskel? Af Eva Bonde Nielsen og Merete Platz. Videnscenter på Ældreområdet, 2006.

Læsere opfordres også til at se på Videnscentrets hjemmeside <http://www.aeldreviden.dk>, hvor der er nærmere omtale af den konference, der blev afholdt i forbindelse med bogens udgivelse. Her kan også ses powerpoint-præsentationer fra konferencen, herunder også præsentation af den rapport, der omtales i det følgende.

Et af ensomhedens ansigter

I dagens Danmark er hjemløshed synlig i gadebilledet, og synligheden er blevet større igennem de senere år. Mange er af den opfattelse, at det er en offentlig opgave at hjælpe de hjemløse tilbage til et normalt liv. Men hvordan skal man hjælpe gamle hjemløse? Skal og kan de glide ind i det almindelige omsorgssystem med fx plejehjem, eller vil hjemløsheden være så fundamental hos dem, at der skal andre foranstaltninger til. Det er den problemstilling, som en nylig udkommet rapport, der baserer sig på et omfattende litteraturstudie og en række samtaler med ældre hjemløse, har til formål at belyse.

I rapporten omfatter hjemløse: personer, der ikke har tag over hovedet; ikke har en bolig; ikke bor i en fast bolig med lejekontrakt eller ikke bor i en tilstrækkelig bolig. Denne brede definition er hentet fra den europæiske føderation af nationale organisationer for hjemløse (FEANTSA).

Rapporten identificerer følgende risikofaktorer, der kan føre én ud i hjemløshed:

Fysisk eller seksuelt overgreb som barn, familieproblemer, kriminalitet/fængsling, anbringelse uden for hjemmet, narko- eller alkoholmisbrug, manglende socialt netværk, dårlig skolegang, psykiske problemer og dårligt fysisk helbred.

Selvom man som menneske har én eller flere af disse risikofaktorer med i bagagen, fører det ikke nødvendigvis til, at man bliver hjemløs. Der skal også være en begivenhed eller oplevelse, der skubber én ud i hjemløsheden.

For nogle starter hjemløshed tidligt i livet, for andre senere. For de tidligt hjemløse er det ændringer på hjemmefronten, der betyder at de kommer ind i kriminalitet eller begge dele. De tidligt hjemløse har en kort skoleuddannelse, og hvis de har været i arbejde, har det ofte været kortvarige ansættelser som ufaglært.

For dem, der bliver hjemløse senere, er den udløsende faktor typisk tab af ægtefælle på grund af dødsfald eller skilsmisse. Dette tab fører andre tab

med sig, fx. tab af kontakt til eventuelle børn, tab af arbejde og tab af netværk. De fleste af de senere hjemløse har også et misbrugsproblem.

Af de mennesker, der har startet hjemløsheden tidligt i livet, er der ingen, der umiddelbart udtrykker ønske om en bolig eller en bedre bolig – heller ikke dem, der er helt uden bolig. De gamle hjemløse har levet livet på deres helt specielle måde, og kan ikke umiddelbart passes ind i eksisterende botilbud for gamle mennesker. Men de udtrykker behovet for en form for base. Et sted, hvor de kan finde ro på deres måde, og hvor de behandles med respekt og værdighed, og hvor de kan få den pleje/omsorg, de har brug for. Det skal være et slags åbent hjem, hvor man kan komme og gå, som det passer en. I rapporten konkluderes, at:

”Stedet skal på én gang fungere som hjem på den måde, man selv har valgt, og samtidig skal det være et værested, som man kan benytte, når man har brug for det. Herudover skal stedet indeholde andre faciliteter, fx sundhedsmæssige foranstaltninger som sygeplejerske, fodterapeut m.v.”.

Det fremgår videre, at stedet også skal være netværksskabende for at imødegå den ensomhed, som har plaget dem i store dele af livet, eller som er en klar trussel i fremtiden.

Det konkluderes videre, at:

”Det offentlige har en forpligtigelse til at sørge for, at de ældre medborgere – også de hjemløse – har muligheder for at få den pleje og omsorg, de har brug for. For mange hjemløse er de visitationskrav, der anvendes for plejeboliger, ikke rimelige i forhold til det hårde liv, de har haft, og mange ældre hjemløse vil få et meget plagsomt liv, hvis man ikke ser på deres situation på en anden måde”.

Rapporten har indkredset de problemstillinger, der er omkring gamle hjemløse. Næste skridt bliver at udmønte resultaterne i konkrete forslag. Men der er ingen nemme løsninger.

”Løsningerne er lige så komplekse som de personer, der udtrykker dem”.

Reference: Et af ensomhedens ansigter. Gammel, hjemløs og glemt. George W. Leeson. Kirkens Korshær og EGV, 2006. Rapporten kan rekvireres hos Kirkens Korshær, tlf. 33 12 16 00. Resumé af rapporten kan rekvireres samme sted.

VEGA-arrangement

VEGA-netværket inviterer til seminar den 15. november 2006, fra kl. 9.30

– 15.00 i Aalborg.

Temaet er: **Mere liv i gamles hverdag.** Pris 700 kr. Tilmelding til Gerontologisk Institut på tlf. 39 40 10 10 eller elektronisk på <http://www.geroinst.dk>

Yderligere oplysninger om VEGA findes på <http://www.ceps.suite.dk/vega.html>

ForskningsNyt lægges efter udsendelse på vor hjemmeside - <http://www.aeldreviden.dk> - hvor man kan søge på ForskningsNyt, der tidligere har været bragt.

Vi modtager gerne relevant materiale til brug for ForskningsNyt. Dette kan sendes til redaktøren på adressen <mailto:bonde@aeldreviden.dk>

Du er velkommen til frit at bruge og kopiere ForskningsNyt. Husk dog at kreditere Videnscenter på Ældreområdet og primærkilderne, der er anført under de enkelte omtaler.

Du må også gerne opfordre andre til at tilmelde sig ForskningsNyt.

Tilmelding: <mailto:forskninglist-on@aeldreviden.dk>

Afmelding: <mailto:forskninglist-off@aeldreviden.dk>

Redaktør

Eva Bonde Nielsen

Videnscenter på Ældreområdet

e-mail: <mailto:bonde@aeldreviden.dk>

Videnscenter på Ældreområdet er en uafhængig og selvejende institution, hvis primære formål er at indsamle, bearbejde og formidle uvildig viden om forskning, forsøg og udvikling på ældreområdet. Centret arbejder for ældres ligestilling, ligebehandling og ligeværd samt for at styrke ældres muligheder for aktivitet, deltagelse, synlighed og indflydelse i samfundet – og samtidig forebygge negative konsekvenser af sygdom, svækkelse og isolation.